

Zalk en Veecaten

route nummer

11

Inleiding

De benedenloop van de IJssel is misschien wel het mooiste stukje rivierenland, dat ons land rijk is. In het verre verleden zocht het water z'n eigen weg naar de toenmalige Zuiderzee.

Tussen Zwolle en Kampen is dat nog goed te zien, want vlakbij Zalk maakt de IJssel twee flinke bochten of meanders. Hier en daar is bovendien nog wat te zien van een oude IJsselloop. Het IJsseldal kent smalle en brede uiterwaarden. Door het bezinken van zand zijn zandige oeverwallen ontstaan en door stuivend zand verrezen rivierduintjes. Activiteiten van de mens hebben de IJssel aan banden gelegd.

Kribben houden de rivier op z'n plaats. Dat gaat overigens niet zonder slag of stoot. Nog steeds treedt de rivier regelmatig buiten haar oevers.

In het verleden leidde dat tot dijkdoorbraken.

Hiervan zijn de sporen nog duidelijk zichtbaar.

Zo kronkelt de dijk om de oude doorbraakkolken heen. Velen fietsen door het IJsseldal. Dat kan heel goed, want vrijwel alle dijken zijn voorzien van uitstekende fietspaden. De IJssel levert natuurliefhebbers van alles veel: rijen knotwilgen, bijzondere dijkflora, insekten en natuurlijk vogels.

De route

- 1 De fietsroute begint bij Krisman, de uitspanning bij het Engelse Werk. We fietsen richting Kampen en kiezen het fietspad, dat ons onder de oude IJsselbrug door leidt.

2 Net voordat we onder de brug komen, zien we rechts een stukje dijkversteving met basaltblokken. Aan de bovenrand daarvan groeit *tripmadam*, een vetplant die zich prima thuisvoelt in het rivierenland. De gele bloemen worden graag bezocht door de *argusvlinder* en *hommels*.

We fietsen verder en keren een paar honderd meter terug over de dijk, om vervolgens over de IJsselbrug te gaan.

3 Let eens op de *kauwtjes*, die de boog van deze brug hebben gekozen als vaste nestgelegenheid.

2

Het uitzicht op het IJsseldal is prachtig. In de verte zien we rechts de torentjes van Zalk, Wilsum en Kampen en links natuurlijk Hattem.

Bij de verkeerslichten gaan we rechtsaf naar Zalk.

4 Na het viaduct van de snelweg zien we brede uiterwaarden. Een paradijs voor vogels. In het voorjaar scharrelen er honderden steltlopers. Af en toe baltsen er zelfs *kemphanen*. Deze vogels trekken echter meestal door. *Kieviten* en *grutto's* blijven wel om te broeden.

In de slootkanten nestelen *graspiepers* en *veldleeuweriken*. De dijkhellingen zijn begroeid met o.a. de *gele morgenster*. Deze plant, een composiet net als de *paardebloem*, opent z'n bloemen alleen in de ochtend. Halverwege Zalk zien we links het gemaal Antia.

6 Het loont altijd de moeite om even met de verrekijker door het hek te kijken naar het watergebiedje dat erachter ligt. Achterin zwemmen bijna altijd *kuifeenden* en soms een paar *tafeleenden*.

We blijven vervolgens op de dijk en fietsen door naar Zalk.

Aan de linkerkant verschijnt in het binnenland een laan met forse *bruine beuken*. Die hebben ooit de 7 toegangswegen geflankeerd naar Buckhorst, een voormalig kasteel. In de weilanden tussen die bomen en de dijk is nog iets te zien van een rechthoekige slotgracht. Aan de andere kant van de dijk zien we inmiddels de Bentinckswellen, een stukje oude loop van de IJssel. Hier broeden elk jaar *futen* en met een beetje 8 geluk stapt er een *roerdomp* uit het riet. Op de bakens langs de IJssel rusten vrijwel altijd *aalscholvers*, die van de gelegenheid gebruik maken om hun vleugels te drogen. Vlak voor Zalk zien we aan de linkerkant enkele rijen *knotwilgen*. Wie over een verrekijker beschikt kan 9 hier turen naar *steenuilen*. Als het zonnetje lekker schijnt, zit er meestal wel een boven op de knot een uiltje te knappen. Twee derde deel van alle *steenuilen* broedt overigens in het rivierenland.

We passeren Zalk over de dijk. Na de vrijwel 10 haakse bocht in de dijk nemen we het eerste weggetje rechts. We stoppen even bij het brede zandpad aan de linkerkant.

Dit pad brengt ons in het voor plantenliefhebbers beroemde Zalkerbos. Het ziet er weliswaar niet uit als 11 een 'bos', maar bijzondere planten groeien er volop. Om er een paar te noemen: *blauwe druifjes*, *maarts viooltje*, *slangelook* en *wilde bosrank*. Tussen de takken zingen vogels als *fitis*, *grasmus* en *braamsluiper*.

Niet lang geleden bewoonde de *das* een burcht in het hoogst gelegen rivierduin. In de *knotwilgen* broeden tegenwoordig *nijlganzen* en ook de *kerkuil* wordt er weer regelmatig gezien. Kortom, een ideale plek om de fietstocht even te onderbreken voor een korte wandeling. Op het dak van een van de boerderijen groeit nog steeds *huislook*.

3

Mensen plantten vroeger deze vetplant op daken als middel tegen onweer.

De verharde weg voert ons naar het Zalker voetveer.

Zodra we de menselijke bebouwing hebben verlaten, zien we rechts in het land hoe de rivier het landschap heeft gevormd. Een indrukwekkend patroon van oeverwallen en dalen loopt evenwijdig aan de IJssel. Het is het vaste woongebied van een stel *hazen*. Zij laten zich soms ongestoord meeslepen in de wilde achtervolgingspartijen, die hun liefdesleven kenmerken. Bij de IJssel luiden we kort, maar luid de bel om de veerbaas te laten weten dat we willen overvaren. Hij doet dat graag en voor weinig geld. Soms gebeurt het nog roeiend, maar als het druk is komt er een hulpmotor aan te pas.

Houd er rekening mee dat de veerbaas rust tussen 12.00 en 14.00 uur en dan niet vaart. Ook bestaat de kans dat het veer niet vaart door hoog water en/of sterke stroming. In dat geval zit er niet veel anders op dan langs dezelfde route terug te keren. Terwijl we op de boot wachten, kunnen we goed zien dat we in de binnenbocht van een meander staan. De oever verloopt geleidelijk en het water stroomt er minder hard. Er zijn zelfs strandjes, waarop we vaak witte *kwikstaarten* en *oeverlopers* kunnen zien. Het bosje bij de bel wordt dikwijls bezocht door een jagende *sperwer*. Aan de overkant gekomen, kunnen we eventueel pauzeren op de speciaal voor fietsers geplaatste banken. De meander van de IJssel is er goed te overzien, evenals de kribben. Liefhebbers kunnen natuurlijk eerst nog verder fietsen naar Wilsum of Kampen.

De fietsroute brengt ons echter weer op de terugweg naar Zwolle.

Aan de rechterkant ligt de Ruitenbergh, een natuurgebied van de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten.

Deze plek is zo boeiend, dat het intermezzo er extra

aandacht aan besteedt. Een prima gelegenheid om dat zittend op de dijk te lezen.

We volgen de dijk en na de grote boerderij aan de rechterkant zien we rechts de Vreugderijkerwaard.

Die uiterwaard is enorm vogelrijk en staat in het winterhalfjaar lang onder water. Veel soorten watervogels zwemmen er dan rond, vooral *kleine zwanen*. Later in het jaar zijn het vooral de weidevogels, zoals de *kievit*, de *grutto*, de *tureluur* en de *watersnip*. In dit gebied werd enkele jaren geleden voor het eerst het *locomotiefje* ontdekt. Dat is een zeldzame soort *veldsprinkhaan*, die juist veel bij Zwolle voorkomt. Op de rivierduintjes in de Vreugderijkerwaard, die helaas niet kunnen worden bezocht, groeit onder andere *veldsalie*. We volgen de weg over de dijk en kijken uit naar andere typische rivierplanten, zoals de *knikkende distel* en de *kruisdistel*. In de sloten onderaan de dijk zwemmen regelmatig *muskratten*. Daarvoor hoeven we gelukkig niet bang te zijn. Het zijn de grootste *woelmuizen* van ons land met als enige nare gewoonte: helen graven in oevers en dijken. Aan de rechterkant ligt de Spoolderhank, een flink drassige uiterwaard met hier en daar wat riet. In het voorjaar paaien daar *brasems* en *karpers*. Hun ruggen steken daarbij uit het water. Soms zwemmen er *zomertalingen* en vaak zingen er *kleine karekieten* en *rietgorzen*.

We fietsen door naar de Spooldersluis en kijken even of er al of nog boerenzwaluwen broeden in de sluisdeuren. Na de sluis slaan we direct rechtsaf en rijden de helling af naar de Nilantsweg. We voltooien onze fietstocht via de sluizen van het Katerveer en het fietspad naar het Engelse Werk.

Eigenlijk zou je de tocht in verschillende jaargetijden moeten herhalen. Alleen zo krijg je alle gezichten van het IJssellandschap te zien.

Vlotjes voor de zwarte stern

De kolk in het natuurmonument De Ruitenberg is vol verrassingen. Eigenlijk ontdek je dat pas als je regelmatig een tijdje op de dijkelling zit. Voorzien van verrekijker en vogelboek valt er heel veel te genieten.

Links van de kolk bevindt zich een moerasbos. Reeën trekken zich er graag terug als het ze wat te druk wordt. In voor- en najaar bezoeken grote groepen *spreuwen* de bomen om er samen te slapen. Vooral het showvliegen, vlak voor het slapen gaan, is de moeite waard. Het is nog steeds een raadsel, welke afspraken gelden in zo'n spreuwendzwerm. Wie hebben de leiding? Welke kant gaat het op? Af en toe zijn er sperwers en haviken in de buurt.

Zij proberen een *spreeuw* uit de menigte te vangen. Uit de spreeuwenmassa maken zich dan *spreeuwen* los, die gezamenlijk de roofvogel te lijf gaan. In de vorm van een dichte bol storten zij zich op de vijand, die dan maar gauw het hazepad kiest.

De rietlanden langs de kolk herbergen bijna elk jaar een paartje *bruine kiekendieven*. Ook de *roerdomp* vertoeft er. In het water liggen tegenwoordig elk voorjaar vlotjes. Die zijn bestemd voor de *zwarte stern*, die het de laatste jaren erg moeilijk heeft bij het vinden van goede nestplekken. Het liefst broeden zij op drijvende *waterplanten*, maar die zijn op veel plekken verdwenen. Vogelaars zijn nu begonnen op geschikte plekken vlotjes te leggen.

En, wonder boven wonder, de *zwarte stern* heeft die gelegenheid heel snel gegrepen om toch nog tot goede broedresultaten te komen. Vanaf de dijk is vaak goed te zien hoe de *sterntjes* boven het water jagen. Ook kun je meemaken hoe deze vogels *futen*, *reigers* en *kiekendieven* uit de buurt van hun nesten houden. Het valt trouwens niet mee om de vlotjes zelf te zien. Die liggen diep in het water op plekjes, die door *oeverplanten* aan ons gezicht worden onttrokken.

∞

Wordt lid van de KNNV!

Voor informatie over de eerstvolgende activiteiten kunt u telefonisch contact opnemen met een van de bestuursleden:

Gerrit Gerritsen	voorzitter	038-228122
Kor Koch	penningmeester	05206 43158
Kees Mackaaij	secretaris	05206-79097
Bert Dijkstra	pr en cursussen	030-546912
Jos Kloppenburg	lezingen/excursies	038-656783
Carla Luchtmeijer	pr en cursussen	038-650018

tijd van het jaar	april - juli
lengte	fietstocht 12 km
duur	circa 1,5 uur
wandeltocht Zalkerbos	circa 30 min.